

**ФІЛОСОФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА
ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

УДК 351:338.2

Терент'єва А.В.

доктор наук з державного управління, професор, старший науковий співробітник, завідувач кафедри державного управління, менеджменту та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту

Зубчик О.А.

доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ЯК НОВА
ПАРАДИГМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: (ДО ПРОЕКТУ
НОВОЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
“БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ”)**

Стаття присвячена аналізу теоретичних основ публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту, як складової системи національної безпеки.

Визначається, що у розгляді проблем цивілізаційного розвитку та забезпечення національної безпеки є нагальна потреба переосмислення самого феномену “безпеки” та реалізації нового принципу забезпечення національної безпеки – забезпечення якості життя через стійкий розвиток суспільства та конкурентоспроможність держави.

Показано, що в умовах глобалізації держава вже не забезпечує своїм громадянам безпеку та соціальний добробут “оберіганям” від загроз надзвичайних ситуацій, а мусить готувати громадян до самостійного протистояння різноманітним глобалізаційним викликам.

У цьому зв'язку ефективною може виявитися нова модель системи публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту. Вона базується на "шести стовпах" публічного управління та адміністрування: "людина/людський ресурс", "теорія організації", "аналіз політики", "бюджетування", "статистика", "етика". Це забезпечує єдність такого підходу як системоутворюючого з поєднанням теорії та практики.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, громадська безпека, національна безпека, цивільний захист, аналіз політики, конкурентоспроможність держави, якість життя.

Terent'yeva A.V.

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Senior Researcher, Head of the Department of Public Administration, Management and Training in International Projects of the Institute of public administration in the sphere of civil protection

Zubchuk O.A.

Doctor of Science in Public Administration, Docent, Associate Professor of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

PROVIDING QUALITY OF LIFE AS A NEW NATIONAL SECURITY PARADIGM: (TO THE PROJECT OF A NEW NATIONAL SECURITY STRATEGY "HUMAN SECURITY - COUNTRY SECURITY")

The article is devoted to the analysis of the theoretical foundations of public administration and administration in the field of public security and civil protection as a component of the national security system.

Consideration of the problems of civilizational development and national security shows the urgent need to rethink the very phenomenon of security. There is also a need to implement a new principle of ensuring national security - ensuring the quality of life through sustainable development of society and the competitiveness of the state.

It is shown that the state no longer provides its citizens with security and social well-being by "protection" from the threats of emergencies in the conditions of globalization. The state must

prepare citizens to confront the various globalization challenges on their own.

The authors believe that the new model of public administration and administration system in the field of public security and civil protection can be effective under these conditions. It is based on the six pillars of public administration and administration. These are “human / human resource”, “organization theory”, “policy analysis”, “budgeting”, “statistics”, and “ethics”. Such a framework ensures the unity of the methodological approach as a system-forming with the combination of theory and practice.

Keywords: *public administration and administration, public security, national security, civil protection, policy analysis, state competitiveness, quality of life*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Удосконалення виконання завдань з протидії загрозам національної безпеки у сфері цивільного захисту в сучасних безпекових умовах тісно пов'язане з розвитком системи громадської безпеки та цивільного захисту, яка, враховуючи сучасні виклики і загрози у сфері національної безпеки, має ґрунтуватися на ідеї інтеграції завдань з прогнозування, попередження загроз і ліквідації надзвичайних ситуацій в єдину сучасну систему публічного управління та адміністрування, орієнтовану на досягнення цілей сталого розвитку суспільства, формування конкурентоспроможності держави, а головне – забезпечення високої якості життя громадян та органічно вписуватися в систему національної безпеки.

У цьому контексті є потреба переосмислення розуміння, як системи публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту у контексті національної безпеки, так і самого феномену “безпека”. Це зумовлює необхідність обґрунтування концептуальних підходів щодо дослідження системи публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту зокрема, та системи національної безпеки держави загалом. Проте, до цього часу вказана наукова проблема фактично залишається поза увагою науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Питанням державного управління у сфері громадської безпеки та цивільного захисту, як складової національної безпеки держави, присвячені низка праць М. Болотських, П. Волянського, Л. Жукової, І. Криничної, Є. Романченка, А. Терент'євої [1-6] та багатьох інших, якими розглянуто питання ефективного функціонування державного управління у сфері цивільного захисту, забезпечення прогнозування техногенної та природної безпеки, імплементації міжнародного досвіду протидії надзвичайним ситуаціям та реформування системи цивільного захисту.

Національну безпеку системно та глибоко досліджували та представили в своїх працях Л. Акімова, В. Горбулін, А. Качинський, Н. Нижник, М. Орел, В. Паливода, О. Резнікова, А. Семенченко, Г. Ситник, В. Цюкало та інші [7-16]. Серед основних питань їхніх досліджень – державне управління національною безпекою, протидія загрозам національним інтересам та національній безпеці України, політична безпека, як складова національної безпеки, аналіз державної політики з питань національної безпеки, фінансування, взаємодія між суб'єктами національної безпеки та інші.

Питання якості життя глибоко досліджуються у форматі програм Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), де якість життя розуміється, в основному, як сприйняття індивідом свого становища в житті у контексті систем культури і цінностей, в яких вони живуть, їхніх цілей, очікувань, стандартів і проблем [17-28] та Організації Об'єднаних Націй ООН, де якість життя, в основному, розуміється як “рівень життя”, а основним індикатором якості життя є індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), розроблений співробітниками програми розвитку ООН (ПРООН) [29]. В його основі лежить вимір трьох параметрів: очікувана тривалість життя, рівень освіти і величина ВВП на людину. Крім того, варто відзначити, що у 2009 р. міжнародна Комісія з основних показників економічної діяльності і соціального прогресу під керівництвом Нобелівських лауреатів Дж. Стігліца та А. Сена опублікувала доповідь, в якій запропоновано замінити економічну складову оцінювання (ВВП) на показник якості життя, надавши йому значення основного критерію економічного розвитку суспільства [30], до складових якого, в свою чергу, входить також і безпека. У 2017 р. на підставі цього звіту були прийняті індикатори якості життя.

Російськими вченими, М. Меншиковою та К. Коптевою, формуються питання теоретико-методологічного

обґрунтування дослідження якості та рівня життя [31]. Контекст їхнього дослідження – це проблема належного рівня життя, як соціальна безпека суспільства.

В Україні якість життя також досліджується в основному в контексті соціальної політики. Цим питанням присвячені праці таких вчених, як Е. Лібанова, О. Гладун, Л. Лісогор, Л. Ткаченко, Н. Ковтун, І. Марченко [32]. Загальну координацію проєктів таких досліджень та підготовки доповідей здійснює ПРООН в Україні.

У вітчизняній науковій думці в галузі знань “публічне управління та адміністрування” проблема теоретичного обґрунтування системи публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту шляхом переосмислення феномену “безпека” (захищеність як стан безпеки) у контексті розуміння якості життя формулюється вперше.

Формування цілей (мети) статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні положення, про те, що одним з механізмів забезпечення національної безпеки є система публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту, яка базується на “шести стовпах” публічного управління та адміністрування, таких, як “людина”, “теорія організації”, “аналіз політики”, “бюджетування”, “статистика”, “етика”, що забезпечує єдність такого підходу як системоутворюючого з поєднанням теорії та практики досягнення безпеки (захищеності, як стану безпеки) – як якості життя громадян.

Основою методології дослідження слугує системний підхід, який базується на таких принципах “багатоплановості”, “багатомірності”, “ієрархічності”, “різнопорядковості”, “динамічності”. Ці принципи дозволяють розглядати систему публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту як систему, яка має свої специфічні особливості, і яка є частиною системи національної безпеки, характеризується великою сукупністю властивостей, які об’єднані в групи, кожна з яких описує певні особливості. Крім того, вивчення складних об’єктів, яким є система публічного управління та адміністрування в сфері громадської безпеки та цивільного захисту з точки зору системного підходу базується на уявленні про ієрархічність їхньої структури, а саме на уявленні про розміщення частин або елементів цілого у порядку від вищого до нижчого. Ієрархічність будови системи публічного

управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту та її властивостей відповідно породжує закономірності різного порядку. Системний підхід також вимагає розгляду системи публічного управління та адміністрування в сфері громадської безпеки та цивільного захисту в їхньому розвитку на всіх етапах “життєвого циклу” цієї системи [33-34].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Громадська безпека, як “захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від протиправних посягань, надзвичайних ситуацій, які створюють загрозу спричинення шкоди життю, здоров’ю та майну значної кількості осіб” [35] та цивільний захист, як “функція держави, яка спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період” [36], відіграють вирішальну роль у всьому світі в підготовці та реагуванні на катастрофи, допомагаючи мільйонам людей щороку.

Система національної безпеки України сьогодні включає в себе сукупність основних видів безпеки [37], забезпечуючи необхідність реалізації завдань в інтересах суспільства та держави.

Проте, у розгляді проблем цивілізаційного розвитку та забезпечення національної безпеки ці питання часто розглядаються окремо, як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

На сучасному етапі суспільного розвитку розвиненими державами реалізується новий принцип забезпечення національної безпеки у всій палітрі її складових – принцип національної безпеки через стійкий розвиток суспільства та конкурентоспроможність держави [38]. Які суб’єкти це забезпечують та з якими загрозами вини стикаються? Якщо держава вже більше не є “територією суверена”, вона є “територією конкуренції” – змагання, суперництва, боротьби, конфлікту і навіть війни між різними суб’єктами та групами за можливості глобалізації як блага, та тими, хто прийняв на себе її неминучі негативні наслідки, то хто з інших суб’єктів – органи місцевого самоврядування, суб’єкти ринку чи громадянського суспільства можуть гарантувати досягнення таких цілей?

В умовах глобалізації держава вже не забезпечує своїм громадянам соціальний добробут лише оберіганням від

зовнішнього тиску конкуренції. Держава готує громадян до різноманітних глобалізаційних викликів. Ті сфери діяльності та контролю, де держава традиційно вважалася єдиною і неперевершеною за своєю ефективністю - тепер займають інші суб'єкти, суб'єкти не тільки ринку, а й суб'єкти громадянського суспільства та взагалі окремі індивіди.

Мова йде про використання ресурсів, про різноманітні сервіси, про освіту й медицину і навіть про безпеку та оборону. Якщо кажучи словами Дж. Розенау [39], в міждержавних відносинах тепер править індивід – як “турист” та “терорист”, що характеризує “ерозію державного суверенітету”, то у внутрішніх справах визначальним є індивід, як громадянин, який прагне реалізувати свій громадянський потенціал.

Ці структурні зміни, які почалися з останнього десятиріччя ХХ століття й тривають досі – з одного боку, посилили взаємозалежність народів і суспільств, але й викликали глибинні трансформації, як в міжнародних відносинах, так і в середині країн. Транснаціоналізація, зростання рівня загроз відтоку капіталів змушує уряди застосовувати орієнтовані на ринок механізми та інструменти, обмежуючи протекціонізм та регуляторність, цифровізуючись та стискаючись від розмірів велетня Левіафана [40] до розмірів кишенькового смартфона [41].

Об'єктивні обставини, визначені як актуальні загрози національній безпеці України та зафіксовані у затвердженій Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 Стратегії національної безпеки України, вимагають зміни підходу до розуміння самого феномену безпеки [42].

У контексті офіційного підходу, безпека часто трактується як захищеність інтересів (у тому числі національних) від внутрішніх і зовнішніх загроз. Зокрема, Закон України “Про національну безпеку” (№2469-VIII, 2018 р.) визначає, що громадська безпека і порядок – “це захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз” [43].

Державна безпека – це “захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного

характеру” [44]. Важливу функцію щодо забезпечення захищеності населених пунктів і територій у мирний, а тим паче, у воєнний час, забезпечує система громадської безпеки та цивільного захисту.

Враховуючи ті обставини, що з 2014 року Україна зазнає збройної агресії з боку Російської Федерації [45], за підсумками установчого засідання робочої групи з підготовки проекту нової Стратегії національної безпеки України (відбулося 8 липня 2019 року в Апараті Ради національної безпеки і оборони України), повідомлено, що нова, “сучасна Стратегія національної безпеки України, яка реально оцінить рівень загроз Україні, має з’явитися до 20 листопада” [46]. Її розробку якраз і визначає вже вказаний раніше новий Закон України “Про національну безпеку України”, який заклав основу для структурних реформ у цій важливій сфері.

Наступною має бути розроблена Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України. Це документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, цілі та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних загроз [47].

Станом на початок 2020 року серед таких загроз виявилася загроза поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, яку 11 березня 2020 р. ВООЗ визнала пандемією, закликаючи країни “вжити термінових і рішучих заходів” [48].

Разом з тим, аналізуючи вітчизняну практику у сфері громадської безпеки та цивільного захисту, бачимо, що забезпечення національної безпеки і надалі відбувається виходячи з розуміння проблеми, саме як потреби забезпечення (досягнення) безпеки (захищеності як стану безпеки) через боротьбу з загрозами та небезпеками – “прогнозуваннями”, “виявленнями”, “попередженнями”, “убезпеченнями”, тощо, саме “негативних наслідків”. Хоч події останнього десятиріччя переконливо доводять, що вже є об’єктивні підстави для заміни цієї парадигми на нову парадигму – ту, яка тісно пов’язує розуміння безпеки (захищеності як стану безпеки) з феноменом якості життя. Заміни на ту парадигму, у якій смисл феномену “захищеність” (як стану безпеки), доповнюється новим

значенням, де “захищеність” розуміється як “якісне життя”, що також включає і безпеку.

Отже, що таке “якість життя”? Якість життя (Quality of Life) – це міждисциплінарне поняття. Воно характеризує ефективність усіх сторін життєдіяльності людини, рівень задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб, рівень інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, а також ступінь забезпечення безпеки життя. Згідно з визначенням ВООЗ, цей термін охоплює фізичне, психологічне, емоційне і соціальне здоров'я людини, засноване на її сприйнятті свого місця в суспільстві [49].

Також термін “якість життя” використовується й ООН, де оцінюється та порівнюється соціальне та економічне становище населення країн. Маркерами, які характеризують якість життя, найбільш часто виступають показники охорони здоров'я, освіти, демографії, економічних умов, екологічної ситуації, умови життя, зайнятості та реалізації конституційних прав [50].

Таким чином, бачимо, що термін “якість життя” не новий. У суспільних дискусіях 1960-х рр. він виникає як відповідь на критику концепцій суспільства споживання і тих підходів, які при оцінці успішності чи неуспішності розвитку суспільства орієнтувалися на економічні показники. Серед таких – рівень життя. У період соціальних, економічних і екологічних проблем, з якими зіткнулися індустріальні країни в 1960-х роках (забруднення навколишнього середовища, нераціональне використання ресурсів, безробіття, порушення прав людини і багато інших), дослідники дійшли висновків, що зростання ВВП і рівень життя не є тими ідеальними показниками, які повинні описувати життя суспільства й окремого індивіда.

Отже, “якість життя” - це концепт, орієнтований на комплексну оцінку різних, в тому числі і нематеріальних, сфер життя суспільства. Зміст концепту “якість життя” набагато ширший, ніж “рівень життя” і є таким, що задає орієнтири розвитку гармонійно поєднуючи економічні та неекономічні складові суспільного життя.

Способи вимірювання якості життя на початковому етапі були досить простими і включали такі показники, як “щільність населення”, “рівень забруднення навколишнього середовища”, “якість харчування”. Перша міжнародна система показників, яка відображає якість життя населення, з'явилася при ООН у 1960 р. Останній варіант цієї системи розроблений у 1978 р. і включає 12 основних груп показників: 1) демографічні характеристики

населення; 2) санітарно-гігієнічні умови життя; 3) споживання продуктів харчування; 4) житлові умови і забезпеченість споживчими благами тривалого користування; 5) освіта і культура; 6) зайнятість і умови праці; 7) доходи і витрати населення; 8) вартість життя і споживчі ціни; 9) транспортні засоби; 10) організація відпочинку, фізкультура і спорт; 11) соціальне забезпечення; 12) свобода людини [51].

Пізніше з'явилися досить об'ємні комплексні методики, які поєднують в собі безліч різних показників. Але до теперішнього часу склалося два основних підходи до оцінки якості життя: "об'єктивний" та "суб'єктивний". Перший використовує офіційну статистику, а другий – суб'єктивні оцінки індивіда (пересічного громадянина, якого опитують, або експерта) або ж суб'єктивне благополуччя (subjective well-being). Ці два підходи не ідентичні один одному. Їхні оцінки можуть не збігатися. Дослідження у цьому напрямку здійснювали Е. Дінер, Р. Інглхарт та інші, які аналізували взаємозв'язок об'єктивного та суб'єктивного підходів [52-53].

У радянській науці концепт "якості життя" аналізували в межах більш загальної категорії, яку в науковій думці представляли спочатку як "спосіб життя", пізніше – як "соціальне самопочуття" [54]. Зокрема, при науковому комплексному описі чи у потребах виробництва забезпечення належного рівня "радянського способу життя" використовувалися такі показники, як: 1) праця та робочий час; 2) матеріальний добробут; 3) соціальне забезпечення та охорона здоров'я; 4) забезпечення житлом; 5) вільний час; 6) побутове обслуговування; 7) шлюб та сім'я; 8) освіта; 9) культура; 10) національне ставлення; 11) ціннісні орієнтації; 12) антисуспільні явища (аморальна поведінка); 13) транспорт і зв'язок; 14) навколишнє середовище.

Таким чином, якість життя – це ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини, а також рівень відповідності економічних можливостей, освітньої, правової системи та якості природного середовища сучасним науковим уявленням про стандарти середовища життя і життєзабезпечення. Підвищення якості життя є одним із стрижневих елементів реалізації головної мети, яку ставить перед собою світове співтовариство, - досягнення стійкого розвитку соціально-економічних систем усіх рівнів: рівня регіону, рівня держави, рівня світової системи загалом. І це не суперечить розумінню досягнення стану безпеки, як захищеності.

Навіть одне з визначень сталого розвитку, сформульоване Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку (МКОСР) у 1992 р. безпосередньо стосується якості життя, адже “сталий розвиток – це розвиток, який забезпечує умови для підвищення (або, принаймні, збереження на існуючому рівні) якості життя кожного окремого індивіда та безпеки людини й навколишнього середовища” [55].

З того часу в програмах ООН для характеристики та оцінки якості життя набули широкого використання інтегральні показники (“індикатори”), зокрема, “індекс суспільного розвитку” та “індекс прав людини”. Індекс суспільного розвитку є комбінацією трьох показників, а саме: 1) здоров'я (тривалість життя), як середня очікувана тривалість життя; 2) знання (обізнаність), як періоду часу, відведений в суспільстві на освіту людини; 3) рівень споживання (ВВП). З числа зазначених показників якості життя важливе практичне значення має середня очікувана тривалість життя. Цей показник характеризує також другу мету переходу до сталого розвитку – забезпечення безпеки людини, адже завдяки безпеці досягається максимальна тривалість життя. Існують й інші підходи до інтерпретації поняття “якості життя”. До числа характеристик якості життя належать також: економіка; освіта; права людини. При цьому, показник, який стосується здоров'я, а отже і тривалості життя, відносять до безпеки. Однак, при цьому якість життя і безпеку розглядають в межах досягнення мети сталого розвитку.

Отже, враховуючи те, що Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, яка має бути розроблена після Стратегії національної безпеки України “Безпека людини – безпека країни”, проект якої був представлений 17 січня 2020 р. під час засідання Ради національної безпеки і оборони України [58], визначає загрози національній безпеці у сферах громадської безпеки та цивільного захисту та шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів державної політики у цих сферах, нами пропонується модель системи публічного управління та адміністрування яка ґрунтується на “шести стовпах”, а саме: “людина/людські ресурси”, “теорія організації”, “аналіз політики”, “бюджетування”, “статистика”, “етика”, що забезпечує єдність такого підходу як системоутворюючого з поєднанням теорії та практики.

Короткий зміст цих “шести стовпів” такий: “Людина/Людські ресурси” - це як людські ресурси в широкому розумінні, які необхідні для реалізації Стратегії, так і розуміння

людини, як вищої мети, людини з її знаннями, талантом, працею, цінностями та потребами; “Теорія організації” - визначає організації в сфері громадської безпеки та цивільного захисту як соціальні одиниці, які структуровані та керовані для досягнення цілей Стратегії. Включає, зокрема, раціональну системну перспективу, розподіл праці, бюрократичну теорію та теорію надзвичайних ситуацій; “Аналіз політики” - використовується щоб дати можливість державним службовцям, активістам та експертам вивчити та оцінити наявні варіанти реалізації цілей Стратегії, законів, керівних посадових осіб; “Бюджетування” - передбачає створення фінансового плану на визначений період для виконання завдань, спрямованих на досягнення цілей Стратегії; “Статистика” - стосується кожного аспекту даних, включаючи планування збору даних з точки зору проектування опитувань та проведення соціальних експериментів для досягнення мети Стратегії; “Етика” - це моральна філософія, яка передбачає систематизацію, захист та рекомендації концепцій правильної та неправильної поведінки у контексті публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту для досягнення стану безпеки та високого рівня якості життя.

Це дає нам підстави для кількох важливих висновків на цьому етапі.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. По-перше, у філософському сенсі “захищеність” стає не тільки “убезпеченням від...”, але й “забезпеченням для...”. По-друге, “захищеність” вже є не лише “станом...”, як результатом, наслідком здійснення відповідних заходів, а й постійним процесом, оскільки цивілізаційний розвиток постійно змінює критерії якості життя. По-третє, змінюється фокус спрямування зусиль реалізації заходів. По-четверте, змінюється визначення суб’єкта реалізації заходів забезпечення захищеності – адже у реалізацію цих заходів “забезпечення для...” “включається” вже і сам громадянин, розуміючи свою власну причетність до цілісної системи безпеки, отже, – свою важливість та цінність.

Отже, “захищеність”, як нова “якість життя”, досягається через розуміння її як цінностей кількісного та якісного виміру. Вони мають корелюватися як такі, які забезпечують одночасно сталий розвиток і нову якість людського життя та національну безпеку з урахуванням як у глобальному, так і національному вимірі. Досягнення цієї цілі неможливе без наукового підходу з

точки зору якого публічне управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту ґрунтується на “шести стовпах” – “людина”, “теорія організації”, “аналіз політики”, “бюджетування”, “статистика”, “етика”, що забезпечує єдність такого підходу як системоутворюючого з поєднанням теорії та практики.

У світі, який стрімко глобалізується, успіх протидії сучасним викликам і загрозам у сфері цивільного захисту тісно пов'язаний з їхніми заснованими на наукових знаннях управлінськими стратегіями, які передбачають забезпечення національної безпеки через досягнення цілей сталого розвитку та формування конкурентоспроможності держави у перспективі політичного часу (надшвидкого реагування, системного підходу, консолідованої діяльності) шляхом створення та розвитку єдиної цілісної системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту.

Перспективами подальшого дослідження у цьому зв'язку, на наше переконання, є узагальнення сучасного досвіду протидії національній безпеці, забезпечення громадської безпеки та цивільного захисту в умовах надзвичайної ситуації, пов'язаної з пандемією коронавірусної хвороби 2019 (COVID-19) та проблеми наукової розробки концептуальних основ реформування єдиної державної системи цивільного захисту, вибудовування ефективної системи публічного управління та адміністрування у сфері громадської безпеки та цивільного захисту, удосконалення діяльності органів та підрозділів цивільного захисту, як суб'єктів забезпечення національної безпеки України, їхньої взаємодії з іншими суб'єктами публічного управління та адміністрування, зокрема, з органами місцевого самоврядування за вказаних обставин.

Список використаної літератури

1. Волянський П. Б. Теоретичні засади державного управління медичним захистом населення від наслідків надзвичайних ситуацій в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра держ. упр.: спец. 25.00.01 / Волянський П. Б. – Київ, 2013. – 39 с.
2. Жукова Л. А. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: функціонально-структурний аспект: дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / Жукова Л. А. – Київ, 2007. – 212 с.
3. Кринична І. П. Державне управління процесами радіаційно безпечної життєдіяльності населення: теоретико-методологічні засади: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 / Кринична І. П. – Київ, 2012. – 422 с.

4. Романченко Є. О. Концептуальні засади реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій та її місце в системі органів внутрішніх справ / Є. О. Романченко // Аспекти публічного управління: наук. журн. – 2016. – № 3 (29). – С. 38–46.

5. Терент'єва А.В. Державне управління медичним захистом за умов надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / Терент'єва А. В. – Київ, 2010. – 36 с.

6. Основи управління в органах і підрозділах МНС України / [Альбошій О.В., Болотських М.В., Кулешов М.М. та ін.]; за ред. В.П. Садкового. – Х.: УЦЗУ, 2009. – 310 с.

7. Акімова Л. М. Механізми державного управління економічною безпекою України: аналіз чинників впливу систематизованих за окремими сферами її розвитку / Л. М. Акімова // Аспекти публічного управління. Дніпро – 2018. – Т. 6. – № 6-7. – С. 5-11.

8. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України: підручник / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – Київ, 2009. – 272 с.

9. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – Київ: НІСД, 2010. – 288 с.

10. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Т. Білоус. – Ірпінь: [б. в], 2000. – 304 с.

11. Orel, M.H. (2017), "Theoretical basis for the classification of threats to political security in the preparation of public-management decisions", *Sciences of Europe*, vol.2, pp. 91-98.

12. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / О. О. Резнікова, В.Ю. Цюкало, В. О. Паливода та ін. – Київ: НІСД, 2015. – 58 с.

13. Семенченко А. І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки / А.І. Семенченко. – Київ: НАДУ, 2008. – 429 с.

14. Ситник Г. П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01/ Ситник Г. П. – Київ, 2004. – 429 с.

15. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія і практика / [Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук]; за заг. ред. Г.П. Ситника. – Хмельницький.: Вид-во ХУУП, 2007. – 669 с.

16. Butorin, N., Mihailova, J. & Petkov, V. Preliminary pilot study data from the cultural adaptation of WHOQOL-100. Report at the Annual Conference of the Bulgarian Psychiatric Association, September 26-28, 1997, Sofia.

17. De Girolamo, G. & Mangelli, L. (1997). *Malattia, stress e qualità della vita: il progetto dell'Organizzazione Mondiale della Sanità*. Doctoral Dissertation.

18. De Vries, J. & Van Heck, G.L. The World Health Organization Quality of Life assessment instrument (WHOQOL-100): Validation study with the Dutch version. *European Journal of Psychological Assessment* 1997; 13(3): 164-178.

19. Herdman, M., Fox-Rushby, J & Badia, X. Equivalence and the translation and adaptation of healthrelated quality of life questionnaires. *Quality of Life Research* 1997; 6:237-247.

20. Lucas, R., Salcedo, A., Susin, C., Roca, B., Zimmer, M., Jorda, E., Guillen, A., Garrido, I. & Puche, J. Calidad de vida en pacientes esquizofrénicos y en parientes de esquizofrénicos. *Revista de Psiquiatria de la Facultad de Medicina de Barcelona* 1997; 24 (6): 143-155. Language: Spanish.

21. Mombers, F.M.C., De Vries, J., & Van Heck, G.L. Quality of life of healthy persons and patients with a chronic disease: A study with the Dutch WHOQOL-100. *Quality of Life Newsletter* 1997; 17: 14-15.

22. Role of modern civil protection systems and the new global challenges: from the Hyogo Framework for Action to real time response [Electronic resource]. - Mode of access: <https://www.preventionweb.net/events/view/3041?id=3041>.

23. Skevington S, M.; Mac Arthur P.; Somerset M. Developing Items for the WHOQOL: An Investigation of Contemporary Beliefs about Quality of Life Related to Health in Britain. *British Journal of Health Psychology* 1997; 2(1): 55-72.

24. Szabo, S., Orley, J. & Saxena, S. (on behalf of the WHOQOL Group). An approach to response scale development for cross-cultural questionnaires. *European Psychologist* 1997; 2(3): 270-276.

25. Tazaki, M., Nakane, Y., Endo, T., Kakikawa, F., Kano, K., Kawano, H., Kuriyama, K., Kuroko, K., Miyaoka, E., Ohta, H., Okamoto, N., Shiratori, S., Takamiya, S., Tanemura, K. & Tsuchiya, R. Results of a Qualitative and Field Study Using the WHOQOL Instrument for Cancer Patients. *Japanese Journal of Clinical Oncology* 1998; 28(2): 134-41.

26. Trimble, M.R. & Dodson, W.E [Eds]. *Epilepsy and Quality of Life*. New York: Raven Press, 1997.

27. WHOQOL Group. The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Development and general psychometric properties. *Social Science and Medicine* 1998; 46(12): 1569-1585.

28. United Nations Development Programme. *Human Development Report* [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.hdr.undp.org>.

29. Stiglitz, Joseph E.; Sen, Amartya; Fitoussi, Jean-Paul. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress [Electronic resource]. - Mode of access: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report>.

30. Меньшикова М. А., Коптева К. В. Теоретико-методологические подходы к оценке уровня и качества жизни населения // *Вестник Курской государственной сельскохозяйственной академии*. – 2013. – №2. – С.11-13.

31. Вимірювання якості життя в Україні, Аналітична доповідь, Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. – К.: 2013.
32. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем. - М.: Мысль, 1978. - 272 с.
33. Бакуменко В.Д. Методологія системних досліджень в державному управлінні: Навчальний посібник / Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. – К.: ВПЦ АМУ, 2011. – 115 с.
34. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII, 2018 р. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
35. Кодекс цивільного захисту України: Закон України № 5403-VI від 2 жовтня 2012 року. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
36. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII, 2018 р. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
37. Зубчик О. А. Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти). – Монографія. – К., ТОВ “Поліграф плюс”. – 2019. – 408 с.
38. Rosenau J. 1990. Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity. – Princeton. New Jersey. – 504 p.
39. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Сочинения: В 2 т. Т.2 . – Москва: Мысль, 1991 . – 736 с.
40. Держава у смартфоні: вбити цифрового Дракона / Українська правда. Вівторок, 30 липня 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/07/30/7222272/>.
41. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.
42. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII, 2018 р. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
43. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII, 2018 р. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
44. Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків: Заява Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України № 337-VIII від 21.04.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-19>.

45. Данилюк О.: Ми маємо створити сучасну Стратегію національної безпеки України, яка реально оцінює, з чим Україна буде стикатися / Рада національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/news/3317.html>.

46. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII, 2018 р. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

47. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020 [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.

48. WHOQOL Group. The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Development and general psychometric properties. Social Science and Medicine 1998; 46(12): 1569-1585.

49. United Nations Development Programme. Human Development Report [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.hdr.undp.org>.

50. Second European Quality of Life Survey. Overview. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/02/en/2/EF0902EN.pdf>

51. Diener, E. Subjective well-being / E. Diener // Psychological Bulletin. 1984. – № 95. – P. 542-575.

52. Inglehart, Ronald. Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence / Ronald Inglehart and Christian Welzel, 1964.

53. Калижанова С. К. Методологические аспекты изучения и оценки уровня жизни населения // Актуальные вопросы экономики и управления: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2015 г.). – М.: Буки-Веди, 2015. – С. 4-10.

54. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР) / пер. с англ.; под ред. С.А. Евтеева и Р.А. Перелета. М.: Прогресс, 1989. 376 с.

55. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию. Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3–14 июня 1992 года. ООН. Декларации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml.

56. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 2 жовт. 2012 р. № 5403-VI. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakoni.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

57. РНБО розглянула проект Стратегії національної безпеки України. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Новини. 17 січня 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/rnbo-rozglyanula-proekt-strategiyi-nacionalnoyi-bezpeki-ukra-59321>.

References

1. Volians'kyj, P.B. (2013), "Theoretical principles of public administration of medical protection of the population from the consequences of emergencies in Ukraine", D.Sc. Thesis, Theory and History of Public Administration, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
2. Zhukova, L.A. (2007), "Public administration in the field of civil protection in Ukraine: functional and structural aspect", Abstract of Ph.D. dissertation, Mechanisms of Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
3. Krynychna, I.P. (2012), "Public administration of the processes of radiation-safe life of the population: theoretical and methodological principles", Abstract of D.Sc. dissertation, Theory and History of Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
4. Romanchenko, Ye.O. (2016), "Conceptual principles of reforming the state service of Ukraine for emergencies and its place in the system of internal affairs", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol. 3(29), pp. 38-46 [in Ukrainian].
5. Terent'ieva, A.V. (2010), "Public administration of medical protection in emergency situations of natural and man-made nature", D.Sc. Thesis, Mechanisms of Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
6. Bolots'kykh, M.V. (editor) (2013), *Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba u sferi tsyvil'noho zakhystu: navchal'nyj posibnyk* [Public administration and civil service in the field of civil protection: a manual], "Dilo" Publisher, Vinnitsa, Ukraine [in Ukrainian].
7. Akimova, L.M. (2018), "Mechanisms of public administration of economic security of Ukraine: analysis of the factors of influence of systematized by individual spheres of its development", *Public administration aspects*, vol. 6 (6-7), pp. 5-13 [in Ukrainian].
8. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2009), *Zasady natsional'noi bezpeky Ukrainy: pidruchnyk* [Principles of national security of Ukraine: Textbook], "Intertekhnolohiia", Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
9. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2010), *Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsional'noi bezpeky. Monohrafiia* [Strategic planning: solving national security problems. Monograph], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
10. Nyzhnyk, N.R., Sytnyk, H.P., Bilous, V.T. (2000), *Natsional'na bezpeka Ukrainy (metodolohichni aspekty, stan i tendentsii rozvytku): navchal'nyj posibnyk* [National security of Ukraine (methodological aspects, state and development trends): Manual], Irpin, Ukraine [in Ukrainian].
11. Orel, M.H. (2017), "Political security as a category and the purpose of the system of governance in the sphere of political security", *Derzhava ta rehiony. Seriia: Derzhavne upravlinnia: Naukovo-vyrobnychyj zhurnal*, no. 2(58), pp. 11-16 [in Ukrainian].

12. Reznikova, O.O., Tsiukalo, V.Yu., Palyvoda, V.O., Dr'omov, S.V. and S'omin, S.V. (2015), *Kontseptual'ni zasady rozvytku systemy zabezpechennia natsional'noi bezpeky Ukrainy: analitychna dopovid'* [Conceptual framework for the development of the system for ensuring Ukraine's national security [in Ukrainian]].

13. Semenchenko, A.I. (2008), *Metodolohiia stratehichnoho planuvannia u sferi derzhavnogo upravlinnia zabezpechenniam natsional'noi bezpeky* [Methodology of strategic planning in the field of public administration ensuring national security], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

14. Sytnyk, H.P. (2004), "Public administration in the sphere of ensuring national security of Ukraine: theory and practice", Abstract of D.Sc. dissertation, Theory and History of Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

15. Sytnyk, H. P. Olujko, V. M. and Vavrynychuk, M. P. (2007), *Natsional'na bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka* [National Security of Ukraine: Theory and Practice], Kondor, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

16. Butorin, N., Mihailova, J. & Petkov, V. (1997). Preliminary pilot study data from the cultural adaptation of WHOQOL-100. Report at the Annual Conference of the Bulgarian Psychiatric Association, September 26-28, Sofia [in English].

17. De Girolamo, G. & Mangelli, L. (1997). *Malattia, stress e qualità della vita: il progetto dell'Organizzazione Mondiale della Sanità*. Doctoral Dissertation [in Italian].

18. De Vries, J. & Van Heck, G.L. (1997). The World Health Organization Quality of Life assessment instrument (WHOQOL-100): Validation study with the Dutch version. *European Journal of Psychological Assessment*; 13(3): 164-178 [in English].

19. Herdman, M., Fox-Rushby, J & Badia, X. (1997). Equivalence and the translation and adaptation of healthrelated quality of life questionnaires. *Quality of Life Research*; 6:237-247 [in English].

20. Lucas, R., Salcedo, A., Susin, C., Roca, B., Zimmer, M., Jorda, E., Guillen, A., Garrido, I. & Puche, J. (1997). *Calidad de vida en pacientes esquizofrénicos y en parientes de esquizofrénicos*. *Revista de Psiquiatria de la Facultad de Medicina de Barcelona*, 24 (6): 143-155 [In Spanish].

21. Mombers, F.M.C., De Vries, J., & Van Heck, G.L. (1997). Quality of life of healthy persons and patients with a chronic disease: A study with the Dutch WHOQOL-100. *Quality of Life Newsletter*; 17: 14-15 [in English].

22. *Role of modern civil protection systems and the new global challenges: from the Hyogo Framework for Action to real time response* (1997) [in English].

23. Skevington S, M.; Mac Arthur P.; Somerset M. (1997). Developing Items for the WHOQOL: An Investigation of Contemporary Beliefs about Quality of Life Related to Health in Britain. *British Journal of Health Psychology*; 2(1): 55-72 [in English].

24. Szabo, S., Orley, J. & Saxena, S. (1997). *An approach to response*

scale development for cross-cultural questionnaires. *European Psychologist*; 2(3): 270-276 [in English].

25. Tazaki, M., Nakane, Y., Endo, T., Kakikawa, F., Kano, K., Kawano, H., Kuriyama, K., Kuroko, K., Miyaoka, E., Ohta, H., Okamoto, N., Shiratori, S., Takamiya, S., Tanemura, K. & Tsuchiya, R. (1998). Results of a Qualitative and Field Study Using the WHOQOL Instrument for Cancer Patients. *Japanese Journal of Clinical Oncology*; 28(2): 134-41 [in English].

26. Trimble, M.R. & Dodson, W.E [Eds] (1997). *Epilepsy and Quality of Life*. New York: Raven Press [in English].

27. WHOQOL Group (1998). The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Development and general psychometric properties. *Social Science and Medicine*; 46(12): 1569-1585 [in English].

28. United Nations Development Programme. Human Development Report [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.hdr.undp.org/> [in English].

29. Stiglitz, Joseph E.; Sen, Amartya; Fitoussi, Jean-Paul. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress [in English].

30. Men'shikova M.A., Kopteva K.V. (2013). Theoretical and methodological approaches to assessing the level and quality of life of the population. *Bulletin of the Kursk State Agricultural Academy [Vestnik Kurskoj gosudarstvennoj sel'skohozjajstvennoj akademii]*. №2. S.11-13 [in Russian].

31. Libanova E.M., Hladun O.M., Lisohor L.S. ta in. (2013). "Measuring quality of life in Ukraine". *Vymiriuвання yakosti zhyttia v Ukraini, Analychna dopovid. K. Ukraine* [in Ukrainian].

32. Uemov A.I. (1978). "Systems approach and general theory of systems". M.: Mysl' [in Russian].

33. Bakumenko V. D. (2011). *Metodolohiia systemnykh doslidzhen v derzhavnomu upravlinni: navch. posib.* / V. D. Bakumenko, S. O. Kravchenko. – K.: VPTs AMU [in Ukrainian].

34. The Law of Ukraine "On national security of Ukraine" (2018). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].

35. Code of Civil Protection of Ukraine: Law of Ukraine No. 5403 VI (2012). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [Electronic resource]. Mode of access: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> [in Ukrainian].

36. The Law of Ukraine "On national security of Ukraine" (2018). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].

37. Zubchuk O.A. (2019). Formation of the state competitiveness in the perspective of political time (state-administrative aspects). *Monograph. K., Polygraph Plus LLC* [in Ukrainian].

38. Rosenau J. (1990). *Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity.* - Princeton. New Jersey [in English].

39. Hobbes T. (1991). *Leviathan, or Matter, the form and power of a church and civil state. Works: In 2 vols. T.2.* - Moscow: Thought [in Russian].

40. The state in the smartphone: kill the digital dragon. Tuesday, July

30, 2019 [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/07/30/7222272/> [in Ukrainian].

41. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 6, 2015 “On the National Security Strategy of Ukraine”: Presidential Decree of May 26, 2015 No. 287/2015 [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> [in Ukrainian].

42. The Law of Ukraine “On national security of Ukraine” (2018). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].

43. The Law of Ukraine “On national security of Ukraine” (2018). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].

44. On repelling the armed aggression of the Russian Federation and overcoming its consequences: Statement by the Verkhovna Rada of Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 337-VIII of 21.04.2015 [Electronic resource]. Mode of access: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-19> [in Ukrainian].

45. Danylyuk A.: We need to create a modern National Security Strategy of Ukraine that really assesses what Ukraine will face / the National Security and Defense Council of Ukraine [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.rnbo.gov.ua/news/3317.html> [in Ukrainian].

46. The Law of Ukraine “On national security of Ukraine” (2018). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].

47. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 11 March 2020 [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> [in English].

48. WHOQOL Group (1998). The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Development and general psychometric properties. *Social Science and Medicine*; 46(12): 1569-1585 [in English].

49. United Nations Development Programme. Human Development Report [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.hdr.undp.org> [in English].

50. Second European Quality of Life Survey. Overview. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/02/en/2/EF0902EN.pdf/> [in English].

51. Diener, E. Subjective well-being / E. Diener // *Psychological Bulletin*. 1984. – № 95. – P. 542-575 [in English].

52. Inglehart, Ronald. Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence / Ronald Inglehart and Christian Welzel, 1964 [in English].

53. Kalizhanova S.K. Methodological aspects of the study and assessment of the standard of living of the population. Actual problems of

economics and management: materials of the III Intern. scientific conf. (Moscow, June 2015) [Aktual'nye voprosy jekonomiki i upravlenija: materialy III Mezhdunar. nauch. konf. (g. Moskva, ijun' 2015 g.)]. M.: Buki-Vedi, 2015. S. 4-10 [in Russian].

54. Evteeva S.A., Pereleta R.A. (Ed.). Our Common Future: Report of the International Commission on Environment and Development (ICCD) [Nashe obshhee budushhee: Doklad Mezhdunarodnoj komissii po okruzhajushhej sbrede i razvitiju (MKOSR)]. M., Progress, 1989. 376 s [in Russian].

55. Rio de Janeiro Declaration on Environment and Development. Adopted by the United Nations Conference on the Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992. UN. Declarations [Electronic resource]. Mode of access: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml [in Russian].

56. Code of Civil Protection of Ukraine: Law of Ukraine of 2 October. 2012 No. 5403-VI. Verkhovna Rada of Ukraine [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakoni.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> [in Ukrainian].

57. The NSDC considered the draft National Security Strategy of Ukraine. President of Ukraine. The official website. News. January 17, 2020 [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.president.gov.ua/news/rnbo-rozglyanula-proekt-strategiyi-nacionalnoyi-bezpeki-ukra-59321> [in Ukrainian].

